

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Красимира Христова Кръстанова, доцент в ПУ „Паисий Хилендарски“
за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в
Научна област 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата
Специалност Теория и история на културата. Българското читалище и съвременните
политики за култура

Автор: Силвена Неделчева Байракова

Тема: „Българските читалища – между възхвалата и отрицанието. Читалищен
мениджмънт в съвременен контекст“

Научен ръководител: доц. д-р Георги Вълчев, Софийски университет

Общо представяне на работата на докторанта

От информацията, с която разполагам, е ясно, че пътят на Силвена Байракова към проблематиката на дисертационния труд не е случаен. Завършила бакалавърска програма по Културология и магистърска програма по Трудови пазари и развитие на човешките ресурси, докторантката последователно се е професионализираща в областта на културните дейности и културния мениджмънт. Нейното израстване е подпомогнато от специализация в университета във Флоренция, но и работата в различни национални и европейски институции в областта на образованието, културата и младежките дейности. Над пет години тя работи и в читалище (в Разград и Велинград), основно като културен мениджър, а в момента и като председател. Това показва, че докторантката е добре запозната с работата и проблемите на читалищната институция, а осмислянето им и в теоретичен план е резултат и от натрупания опит.

Актуалност на темата

Читалищата са специфичен български феномен, оценен като социално наследство с огромен принос за изграждане на национална идентичност и развитие на българската култура. Тяхната история им придава институционална стабилност и доверие от страна на гражданите, но от друга страна, те преминават през организационни и идеологически перипетии, които оказват влияние върху начина им на работа. В настоящето си те са самоуправляващи се граждански организации, които могат да се разглеждат като част от неправителствения сектор, работещ при променящи

се законодателни условия и културни политики. Макар да има исторически изследвания и юбилейни издания, все още в анализите не се откроява критическият поглед, който да оцени тяхната ефективност и предпоставки за взаимодействие с друг тип организации от културния сектор и с местни и държавни институции. От тази гледна точка темата е изключително актуална, защото могат да се поставят важни въпроси, отнасящи се към функционирането на читалищата и политиките, които са насочени към тях, а това е от значение както за обществото, така и за управлението на културните процеси.

Познаване на проблематиката

Дисертационният труд е стъпил на добро познаване на проблематиката от гледна точка на тяхното историческо развитие – от тяхното зараждане и роля по време на българското Възраждане, през периода между двете световни войни и социализма, както и съвременното им състояние. Още в началото е очертана тяхното значение като обществена организация с културни, образователни и политически задачи. Струва ми се, че някои от чертите, които са изтъкнати, и по-специално определението за читалищата като „*Българският граждански сектор* [който се] се заражда в общество без държава и публично пространство...“ (с. 45), търпи въздействие на оптиката към техните съвременни характеристики и функции. Дали авторката би могла да доразвие тази своя теза, следвайки разбирането за гражданското общество като сфера на социално взаимодействие, където личността, семейството и обществото се срещат и взаимодействат със сферата на асоциациите, социалните движения и формите на публична комуникация? Или как би погледнала през връзките на културното развитие с институционалното изграждане и ролята на елитите в този процес?

Силвена Байракова успява да покаже трансформацията на онази пълнокръвна роля на читалищата, които са изпълнявали задачите на множество културни институции, оформили своята самостоятелност между двете световни войни (свързани с просвещение, театър, музика, библиотеки, музейно дело). Тя обръща внимание на промяната в читалищните цели и задачи, породена от развитието на политическия контекст, като отбелязва „хибридността“ на читалището – черта, възникнала от несъответствието между формалната възможност за развитие на модерна публичност и участие в публичния живот. Това е едно прекрасно наблюдение, чрез което става възможно да се обяснят процеси в развитието/трансформацията на една културна

институция. Заедно с това се откроява постепенното прерастване на читалището в държавен институт, който реализира съответните културни политики.

Линията за въвеждане на твърда държавна рамка, задачи и финансиране е проследена и през периода на социализма, когато институцията се превръща в инструмент за провеждане на политика за идеологически контрол и пропаганда, както и за създаване на социалистическа национална култура. Читалищният сектор придобива нов мащаб и функции в инфраструктурно и в действено отношение. Нови промени се наблюдават след 1989 г., когато се възстановява Съюзът на народните читалища и започва да действа специален закон за работата на читалищата.

Този преглед не е самоцелен, а е тясно свързан с емпирично изследване, като му задава контекст и рамка, позволява да се изведат критерии и индикатори на проучването.

Методика и методология на изследването

Целта на изследването е насочена към изучаване на влиянието на държавните и локалните културни политики за функциониране на читалищния сектор, за да се разбере какво е съотношението между подходите за неговото управление – от тип администриране, наследено от предишния период, към съвременните мениджърски подходи. Методологията е комплексна и съчетава качествени, количествени проучвания и изследване на случай. Изработена е логическа матрица и анкетно проучване. Използваните методи и техники са подходящи за натрупване на емпиричен материал, който да бъде анализиран.

Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Целите и задачите са добре формулирани и тяхното изпълнение се установява съдържателно и структурно в текста на дисертационния труд. Като се има предвид, че авторката се основава на богата библиография, има очаквания за по-задълбочен анализ, отнасящ се за допирните точки на читалищните дейности с други културни институции в процеса на изпълнение на различни и променящи се идеологически задачи и политики. Но такава линия на изучаване би могла да се осъществява в бъдещи изследвания.

Несъмнен принос виждам в третата глава, която представя изследването върху съвременното състояние и управление на читалищата, а анализът, който е направен, стъпва върху значително натрупване на информация. Благодарение на това се прави

типология на проблемите, които пречат ефективния читалищен мениджмънт, и очертава предизвикателствата пред читалищната институция, която продължава да играе важна роля в съвременното общество. Направени са препоръки за повишаване ефективността на читалищния мениджмънт. Това е ясен резултат, който идва от сливането на практическия опит с научния анализ.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Научните публикации по темата на дисертацията са шест и отразяват трайния интерес на докторантката към читалището като културна институция и проблемите за неговото управление и роля в съвременността. Смятам, че тя е готова да дискутира състоянието и проблемите на културния мениджмънт и в по-сериозни международни научни списания.

Автореферат

Приложеният автореферат представя коректно съдържанието на дисертационния труд. Публикациите на автора по темата на дисертационния труд са достатъчни като брой. Приемам справката за приносите като обективна.

Заключение

Обсъжданият дисертационен труд на „Българските читалища – между възхвалата и отрицанието. Читалищен мениджмънт в съвременен контекст“ притежава научни качества и представлява оригинален принос в науката. Със своята работа авторката показва, че има широк професионален опит и задълбочени теоретични познания в областта на Теория и история на културата и показва отлични качества за самостоятелно провеждане на научно изследване с приносен характер. Това са основанията ми да предложа на уважаемото Научно жури да присъди на Силвена Неделчева Байракова образователната и научна степен „доктор“ в научна област 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“, специалност „Теорията и историята на културата“. Самата аз убедено ще гласувам с „да“.

28.04.2020

Гр. Пловдив

доц. д-р Красимира Кръстанова